

TRIANGELI-KESKUSTELU

Hallinnollinen näkökulma

Teema: Lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskeminen

Lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskeminen tuo säästöjä

Pääministeri **Petteri Orpon** hallituksen ohjelmassa esittää lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemista.

Lastensuojelun jälkihuolto tukee sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta, hänen vanhempiaan sekä sijaishuoltajiaan sen jälkeen, kun sijaishuolto tai muut lastensuojelutoimet ovat päättyneet.

Vuonna 2020 voimaan tulleen lain mukaan oikeus jälkihuoltoon kestää viisi vuotta tai siihen asti, että nuori täyttää 25 vuotta. Nykyistä ikärajaa on tarkoitus laskea kahdella vuodella 23 ikävuoteen. Laki on astumassa voimaan 1.1.2024 puolen vuoden siirtymäajalla.

Toimenpide on osa valtiontalouden säästötavoitetta. Säästötavoite jälkihuollosta vuodelle 2024 on 12 miljoonaa euroa ja tästä eteenpäin 24 miljoonaa euroa vuodessa.

”Säästötavoite jälkihuollosta vuodelle 2024 on 12 miljoonaa euroa ja tästä eteenpäin 24 miljoonaa euroa vuodessa.”

17.8.2023 julkaistussa hallitusesitysluonnoksessa todetaan, että muutoksella on taloudellisten vaikutusten lisäksi vaikutuksia viranomaisten toimintaan sekä lapsiin ja nuoriin sekä heidän läheisiinsä.

Luonnoksessa todetaan, että ”kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ja paljon erilaista tukea tarvitsevien yli 23-vuotiaiden nuorten tilannetta jälkihuollon ikärajan lasku todennäköisesti heikentää, ellei muu palvelujärjestelmä kykene tältä osin tehostamaan toimintaansa ja vahvistamaan poikkihallinnollista yhteistyötä”. Muutoksen kielteisiä vaikutuksia on luonnoksen mukaan kuitenkin mahdollista torjua siten, että ”lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityössä huolehditaan onnistuneista siirtymistä muihin mahdollisesti tarvittaviin tukitoimiin ja palveluihin.”

Esitysluonnos on ollut sosiaali- ja terveysministeriön järjestämällä lausuntokierroksella 17.8.–14.9.2023. Lausuntokierros oli normaalia lyhyempi, mitä perusteltiin hallituksen muodostamisen venymisestä johtuneella kiireellisellä aikataululla. Lausuntoja saatiin yhteensä 79 kappaletta. Valtioneuvosto hyväksyi esityksen yleisistunnossaan 9.10.2023. Myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan 22.11.2023 valmistunut mietintö kannatti ikärajan laskemista.

Eduskunta äänesti lain sisällöstä 29.11.2023 ja hyväksyi lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena äänin 118 – 57. ●

Koonnut: Kasvun tuki -lehden toimitus

LÄHTEET:

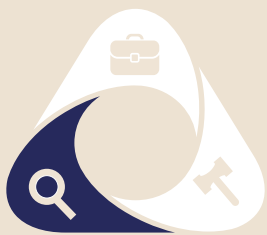
Eduskunta (2023) Asian käsittelytiedot HE 56/2023 vp. Osoitteessa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_56+2023.aspx. Luettu 27.11.2023.

Eduskunta (2023) Sosiaali- ja terveysvaliokunta kannattaa lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemista. Osoitteessa <https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Sosiaali-ja-terveysvaliokunta-kannattaa-lastensuojelun-jalkihuollon-ikarajan-laskemista-.aspx>. Luettu 11.12.2023.

Eduskunta (2023) Äänestystulos. Osoitteessa <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnr=2&istuntonro=64&vuosi=2023>. Luettu 11.12.2023.

Lausuntopyyntö (2023) Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta. Osoitteessa <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=e908f540-c8e4-4907-905d-4306b4175071>. Luettu 27.11.2023.

STM (2023) Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta. <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM047:00/2023>. Luettu 27.11.2023.

TRIANGELI-KESKUSTELU

Tutkijan puheenvuoro

Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tuen tarve ei poistu jälkihuollon ikärajaa laskemalla

Lastensuojelun jälkihuollon tuella pyritään turvaamaan huostaanotettujen tai sijoitettuna olleiden lasten siirtymä aikuisuuteen yhdenvertaisesti ikätovereihin nähden: kiinnittymisen yhteiskuntaan, opintoihin, työelämään ja perhe-elämään. Jälkihuollon palvelulla tulee tarttua tämän kohdennetun ryhmän osalta tuen tarpeisiin ja vastata niihin pitkäjänteisesti ja kokonaisvaltaisesti (esim. Hirschovits-Gerz ym., 2022). Jälkihuollon puitteissa jokaiselle nuorelle tulee turvata oma koti ja varmistaa, että peruskoulu on käyty ja toisen asteen opinnot suoritettu. Nämä ovat esimerkkejä konkreettisista asioista, joita arjen tuella on tärkeä tavoitella. Jälkihuolto tukee toipumista vaikeista elämäkokemuksista.

Lastensuojelun jälkihuoltoon oikeutettu nuorten joukko on heterogeeninen. Turvallisen aikuiskontaktin lisäksi osa nuorista pärjää peruspalveluilla, osa tarvitsee kohdennettua erityistä tukea jollain elämän osa-alueella ja osa tarvitsee vaativaa monialaista tukea. Jälkihuollossa olevilla nuorilla on tilastollisesti ikätoveriaan merkittävästi enemmän traumaattisia kokemuksia, mielenterveyden haasteita, päihdeongelmia ja myös neuropsykiatrisia haasteita, heikko koulutustaso ja riski ennenaikaisille kuolemille. Vuonna 2021 lastensuojelun jälkihuoltoon oikeutetuista runsaasta 10 000 nuoresta 39 prosenttia oli NEET-tilanteessa eli työn, koulutuksen ja varusmiespalveluksen ulkopuolella (Hirschovits-Gerz ym., 2022). Nuoret tulevat myös ikätoveriaan useammin vanhemmiksi jo nuorina, ja heidän sosiaalinen tukiverkkonsa on usein muita ohuempi. Tuen tarve vaihtelee, mutta arvioilta 3 000 – 4 000 nuorta tarvitsee vahvaa ja monialaista tukea.

Jälkihuollolla on yhä tärkeämpi rooli, ei vain ehkäisevänä vaan myös kuntouttavana palvelumuotona. Jälkihuolto auttaa parhaimmillaan kiristämään ikätovereita takamatkalta ja nuoria pärjäämään arjessa. Jälkihuolto toimii julkisen vanhemman roolissa. Jälkihuolto on suhdeperustaista työtä ja perustuu luottamukseen asiakkaan ja työntekijän välillä. Oma arjen ohjaaja on osoittautunut myös vaikuttavuustutkimuksessa hyödylliseksi (esim. Vamos-toiminta, Merikukka ym., 2021). Jälkihuollon tehtävänä on myös varmistaa, että nuori saa tarvitsemansa muut palvelut.

”Jälkihuollolla on yhä tärkeämpi rooli, ei vain ehkäisevänä vaan myös kuntouttavana palvelumuotona.”

Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tuen tarve ei poistu jälkihuollon ikärajaa laskemalla, eikä tosiasiallisia säästöjä siksi saavuteta. Kustannukset siirtyvät lastensuojelun palvelutehtävistä muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutehtävien kustannuksiksi sekä syrjäytymisen myötä muiksi välittömiksi ja välilliseksi kustannuksiksi (sosiaalietuuksien käytön, rikosten ja syrjäytymisen myötä). Valtiontalouden tarkastusviraston arvion mukaan (2007) syrjäytymisen kustannukset yhteiskunnalle ovat 1,2 miljoonaa euroa nuorta kohden (ks. myös THL:n lausunto THL 1856/4.00.02/2018). Laskennallisesti jo kymmenen nuoren syrjäytymisen ehkäisy voisi kattaa hallitusohjelmassa kaavailut oletetut säästöt vuonna 2024!

Jälkihuollolle tulisi asettaa muita kuin ainoastaan ikärajaan liittyviä määreitä. Esimerkiksi riittävien arjen taitojen oppiminen pärjäämisen mahdollistamiseksi, toisen asteen tutkinnon loppuun saattaminen, riittävä sosiaalinen tukiverkosto ja kiinnittyminen yhteiskuntaan.

Jälkihuollossa olevat nuoret ovat hallitusohjelman moninkertaisia häviöitä. Heihin vaikuttavat jälkihuollon ikärajan laskun lisäksi muun muassa asumisen ja toimeentulon heikennykset. Eri lakien kirjavuus ikärajakysymyksissä estää sujuvien palveluiden rakentamisen.

Nykyinen ajankohta on huono ikärajan laskemiselle, sillä jälkihuoltoa tulee jatkokehittää osana lastensuojelun kokonaisuudistusta sekä käynnistää aikuistumisen tuen kokonaisuudistus, joka huomioi erityisryhmänä lastensuojelun jälkihuollossa olevien nuorten tarpeet. Monialaista tukea tulee parantaa kehittämällä lainsäädäntöä ja ohjeita sekä kansallista, alueellista ja paikallista tukea ja palvelua. Jälkihuolto tulee rakentaa nykyistä vahvemmin nuorten arjen pärjävyyttä vahvistavaksi kokonaisuudeksi, jossa rohkeasti tarkastellaan yhteisbudjetoinnin sekä järjestämis- ja toteutumistapojen uusia käytäntöjä. ●

TANJA HIRSCHOVITS-GERZ
hankepäälikkö, THL

LÄHTEET:

Hirschovits-Gerz, Tanja & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Weckroth Niina (toim.) (2023) Kohti laadukasta aikuistumisen tukea. Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin -hankkeen loppuraportti. <https://www.julkari.fi/handle/10024/146536>

Tanja Hirschovits-Gerz, Niina Weckroth & Tarja Heino (toim.) (2022). Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista THL:n raportti 002/2022 (Julkari) <https://www.julkari.fi/handle/10024/144027>.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunto koskien Hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta: Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/20569/2023lastensuojelulain uudistamiseksi: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=e908f540-c8e4-4907-905d-4306b4175071>

Valiokunnan lausunto SiVL 8/2023 vp. HE 56/2023 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/SiVL_8+2023.aspx
• Tähän liittyen sivistysvaliokunnan kuuleminen, Tarja Heino 2023, THL

StVM 12/2023 vp - HE 56/2023 vp. 22.11.2023 <https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/StVM+12/2023>
• Tähän liittyen eduskuntakuuleminen valiokunnan kokouksessa 10.11.2023, Tanja Hirschovits-Gerz, THL

Valiokunnan lausunto PeVL 12/2023 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_12+2023.aspx

Sosiaali- ja terveysministeriö Julkaisujankohta 9.10.2023 14.11 Hallituksen esitys jälkihuollon ikärajan laskusta <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/hallitus-esittaa-lastensuojelun-jalkihuollon-ikarajan-laskemista>

TRIANGELI-KESKUSTELU

Ammattilaisen puheenvuoro

Lastensuojelun jälkihuollon ikärajan lasku on lyhytnäköistä politiikkaa

Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteilla lakimuutos, jolla leikataan lastensuojelun asiakkaana olevilta nuorilta. Nuorilta, joiden syrjään jäämisen riski on tutkitusti kohonnut. Lastensuojelun jälkihuolto on kohdennettu kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville nuorille aikuisille, joille yhteiskunta on lapsuudessa antanut suojelulupauksen. Kyse on tosiasiallisesta ja moraalaisesta vastuusta. Velvollisuudesta kaikin keinoin turvata nuorille hyvä tulevaisuus. Jälkihuollon tuella tulisi varmistaa, että sijoitetuina ollut nuori suorittaa peruskoulun ja toisen asteen opinnot loppuun, hänellä on koti ja tuki jatko-opintoihin tai työelämään kiinnittymiseen. Sen tulisi tukea nuoria pääsemään eroon päihteistä tai ohjata itsetuhoihin nuori mielenterveyspalvelujen piiriin. Sen tulisi ennaltaehkäistä myös ylisukupolvaisia lastensuojelun asiakkuuksia tukemalla nuorta vanhempaa. Jälkihuolto pelastaa parhaassa tapauksessa henkiä ja katkaisee negatiivisen kierteen, rakentaa tulevaisuuksia.

Jälkihuoltoon oikeutetut nuoret kokevat järjestelmän pettävän heidät jälleen, ja lakimuutos vahvistaa monen nuoren kohdalla hylkäämiskokemuksia ja kokemusta siitä, ettei kukaan auta. Nuoret ovat ilmaisseet hallituksen esitykseen liittyen surua, vihaa, tunnetta epäoikeudenmukaisuudesta ja suoranaista kauhua tulevaisuutensa suhteen. Ei jälkihuollon ikärajan laskulle! -seminaarissa kokemusasiantuntija **Milo Rantala** totesi, että ”jälkihuollon ikärajan lasku toimisi vain jatkumona lapsuuden epävarmuudelle ja turvattomuudelle”. Kokemusasiantuntija **Ade Koivunen** toi esiin, että ”jälkihuolto tukee vahvasti itsenäistymisessä ja opiskelussa, ilman sitä nuo asiat saattavat jäädä ja syrjäytymisriski kasvaa. Syrjäytyminen ja mielenterveysongelmat ovat valtiolle isompi menoerä kuin tuo kahden vuoden jälkihuolto.”

Inhimillisestä näkökulmasta monesta 23 vuotta täyttävästä voi tuntua ensi keväänä siltä, että matto vedetään jalkojen alta. Monella nuorella voi olla vielä peruskoulu kesken, osa nuorista on asunnottomia, eikä heillä ole lainkaan läheisiä turvallisia ihmisiä ympärillään. Heidän ainoa luotettava aikuiskontaktinsa saattaa olla jälkihuollon työntekijä, joka jaksaa soittaa perään, sopia tapaamisia yhä uudelleen ja uudelleen, vaikka nuori ei olisi jaksanut tulla paikalle. Tämän suhteen katkaiseminen – hallituksen esityksen mukaan puolen vuoden siirtymäajalla – tuntuu kohtuuttomalta. Lakimuutoksen säästöt jäävät todennäköisesti varsin vähäiseksi, mutta nuoren loppuelämän kannalta ainoan luotettavan rinnalla kulkevan aikuisen menettäminen voi olla musertavaa.

”Lakimuutoksen säästöt jäävät todennäköisesti varsin vähäiseksi, mutta nuoren loppuelämän kannalta ainoan luotettavan rinnalla kulkevan aikuisen menettäminen voi olla musertavaa.”

Huhtikuun 2023 tilaston mukaan Helsingissä jälkihuollon asiakkaana on 1 454 nuorta. Heillä on 103 lasta, lisäksi 20 nuorta äitiä odottaa vauvaa.

Jälkihuolto on erityispalvelua, jonka keskiössä on suhdeperustainen työ. Muun aikuissosiaalityön ja nuorten sosiaalityön perustehtävä ei vastaa jälkihuoltoa, eivätkä ne siksi riittävästi vastaa nuorten tarpeisiin. Pysyvä ihmissuhde, suunnitelmallisuus ja ennakoitavuus ovat yhteydessä parempaan psyykkiseen hyvinvointiin. Siirtymätilanteet ovat aina riski hyvinvoinnille, ja sijaishuollosta itsenäistyville voi osua useampi vaihdos samaan kertaan: esimerkiksi asuinpaikka, sosiaalityöntekijä, ohjaaja, psykiatrian hoitokontakti ja opiskelupaikka voivat muuttua. Jälkihuollon merkitys riippuu siitä, millaisia muita suhteita nuorella on ympärillään. Yksinäisyys on iso ongelma, ja jotkut muuttavat uuteen kotiinsa ilman yhtäkään neuvovaa aikuista elämässään. Yhteiskunnan rooli ja jälkihuollon merkitys korostuvat silloin.

Kaiken tutkimustiedon valossa tiedetään, että sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvointi on merkittävästi verrokkiryhmiä heikompaa. Yhteiskunta on sijaishuollon ja huostaanoton myötä kuitenkin luvannut pitää huolta näistä lapsista ja nuorista – onko aikuiseksi kasvamisen ja muiden vaihdosten aika juuri se, johon leikkauksia kannattaa kohdentaa? ●

MINNA MANELIUS
VTM, psykoterapeutti
johtava sosiaalityöntekijä,
Helsingin kaupunki

[Kuuntele myös aiheeseen liittyvä Triangeli-podcast!](#)